

OBSZARY PRAKTYKI ANDRAGOGICZNEJ

Małgorzata Krzysztofik

FENOMEN EDUKACJI HISTORYCZNEJ I OBYWATELSKIEJ NA PRZYKŁADZIE DZIAŁALNOŚCI STOWARZYSZENIA REKONSTRUKCJI HISTORYCZNEJ CZWARTEGO PUŁKU PIECHOTY LEGIONÓW W KIELCACH

Słowa kluczowe: rekonstrukcja historyczna, edukacja historyczna, edukacja obywatelska.

Streszczenie: W artykule prezentuję 10-letnią działalność Stowarzyszenia Rekonstrukcji Historycznej Czwartego Pułku Piechoty Legionów w Kielcach. Omawiam genezę grupy, jej skład oraz cele statutowe w zakresie edukacji historycznej i obywatelskiej. Następnie prezentuję wybrane przykłady realizacji tych celów (inscenizacje bitew oręża polskiego z II wojny światowej i powstania styczniowego, odtwarzanie wydarzeń z czasów stanu wojennego, pełnienie wart honorowych, prowadzenie lekcji i pokazów historycznych, organizowanie dioram, publikacje naukowe członków grupy, udział w realizacji filmów, troska o integrację międzypokoleniową, współpraca z instytucjami kultury, innymi grupami odtwórstwa historycznego, władzami oraz dyrekcjami szkół). Piszę o planach i bieżących problemach grupy (kwestie finansowe, gromadzenie, zakup i konserwacja sprzętu, zdobywanie specjalistycznej wiedzy historycznej). Ze względu na niekwestionowane walory poznawczo-edukacyjne i społeczno-obywatelskie związane z krzewieniem patriotyzmu oraz pamięci historycznej wydarzeń, sposobów walk, procesów technologicznych, ludzi, kultury materialnej postuluje wsparcie grup rekonstrukcji historycznej przez samorządy lokalne i władze państwowe.

Wstęp

Grupy rekonstrukcyjne realnie spełniają swoją misję edukacyjną, na którą jest zgłaszane zapotrzebowanie. Wiedza transferowana jest do dorosłych, młodzieży i dzieci. (...) Przekaz oferowany przez grupy rekonstrukcyjne jest identyfikowany jako atrakcyjny, lepiej przyswajalny niż zwyczajowe lekcje. Przekaz ten utrwala się i stymuluje samodzielne poszukiwania wiedzy (Karwacki 2012, s. 120).

Fenomen rekonstrukcji historycznej na mapie polskiej kultury jest zjawiskiem relatywnie młodym. Moda na tę formę aktywności przysłała z Europy Zachodniej oraz Stanów Zjednoczonych po przełomie lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia. Rosnące społeczne zapotrzebowanie sprawiło, że grupy rekonstrukcyjne zaczęły pełnić istotne funkcje edukacyjne, wychowawcze, promocyjne oraz społeczne.

Najnowsza refleksja naukowa nad działalnością grup ogniskuje się wokół kilku głównych zagadnień. Związana jest z potrzebą doprecyzowania terminologii: rekonstrukcja, rekonstrukcja historyczna, rekonstrukcja wydarzeń, inscenizacja, odtwarzanie, odgrywanie, odtwórstwo batalistyczne (przedstawianie bitew, wojen), historia żywa, czyli ukazanie życia codziennego minionych czasów (Stulgis, 2016, s. 259–261, 270)¹. Badacze opisują zjawisko odtwórstwa historycznego w Polsce oraz stawiają pytanie o perspektywy jego rozwoju (Chlipała, 2011, s. 43–62). Analizują motywacje przynależności do grup rekonstrukcyjnych (Szlendak, 2012, s. 10–22), charakteryzują ich genezę, fazy rozwoju, współdziałanie z instytucjami kultury, administracją samorządową, szkołami, organizacjami społecznymi, wojskiem, sektorem prywatnym, politykami (Nowiński 2012, s. 73–108; Bąk 2013, s. 4–9; Daszyńska 2013, s. 11–14). Piszą o innowacyjnym przekazie wiedzy historycznej przez rekonstruktorów (Kosecki 2013, s. 121–136) i poruszają kwestię ich współpracy z ośrodkami naukowymi (Chyła, Urbanowska-Chyła 2013, s. 109–120). Omawiają problem komercjalizacji i widowiskowości przedstawień oraz relacji między ich wiernością historyczną a spektakularnością i atrakcyjnością: walory rozrywkowe, ludyczne, kultura konsumpcji (Olechnicki, 2012, s. 161–205). Dokonują socjologicznej interpretacji zjawiska rekonstrukcji (Peisert 2015) oraz dają konkretne przykłady jego ewaluacji (Karwacki 2012).

Wypowiadają się również sami rekonstruktorzy, którzy opisują własne pasje oraz zdają relacje z różnorodnych imprez plenerowych, wystaw, inscenizacji itp. (Górewicz 2013). Jeden z nich, Igor Górewicz, słusznie zauważa:

Podejście do historii ex cathedra głównych ośrodków dawno już nie wyczerpuje metod nauczania. Nauki być może tak, ale edukacji już nie. Istnieją bowiem sposoby znacznie atrakcyjniejsze, bo łatwiejsze w odbiorze. (...) Nadszedł czas przeżywania i odczuwania, utożsamiania się i realizowania (Górewicz 2013, s. 5–6).

Zjawisko rekonstrukcji historycznej warto poddać dogłębnej refleksji naukowej z tego względu, że stanowi przykład wyjątkowej, oddolnej aktywności społecznej dorosłych, ukierunkowanej na szeroko rozumianą edukację, bezpośrednio związaną z czynnym uczestnictwem w kulturze. Dowodem na to jest funkcjonowanie wielu grup, wśród nich *Stowarzyszenia Rekonstrukcji Historycznej Czwartego Pułku Piechoty Legionów w Kielcach*. W niniejszej publikacji zamierzam

¹ Zob. hasło 'rekonstrukcja historyczna' w Wikipedii: https://pl.wikipedia.org/wiki/Rekonstrukcja_historyczna (otwarta 29.05.2017).

scharakteryzować edukacyjny oraz obywatelski wymiar działalności tej grupy pasjonatów historii. W pierwszej części artykułu krótko przedstawię samo stowarzyszenie (które nie zostało dotychczas zauważone w piśmiennictwie naukowym) oraz przedstawię jego cele statutowe. Następnie omówię sposób ich realizacji, a także wyzwania i perspektywy, przed którymi aktualnie staje. Fenomen tego stowarzyszenia stanowi bowiem modelowy wzór wart naśladowania w innych środowiskach związanych z odtwórstwem historycznym, promocją regionu, kultywowaniem pamięci narodowej oraz tradycji polskiego oręża i munduru.

Stowarzyszenie Rekonstrukcji Historycznej Czwartego Pułku Piechoty Legionów w Kielcach – geneza grupy, członkowie, cele statutowe

Nieformalna *Grupa Rekonstrukcji Historycznej Czwartego Pułku Piechoty Legionów w Kielcach* (skrót *GRH 4 PP Leg.*), zrzeszająca fascynatów polskiej historii, oręża oraz munduru, rozpoczęła działalność w 2007 roku, a osobowość prawną i statut stowarzyszenia uzyskała w roku 2012. Ma własną stronę internetową, stronę na facebooku oraz forum służące do wymiany informacji i doświadczeń². Pomysłodawcą utworzenia grupy był Zbigniew Kowalski – historyk, nauczyciel licealny, harcerz, człowiek o wyjątkowej pasji oraz charyzmie, lider w pracy dydaktyczno-wychowawczej z młodzieżą szkolną. Aktualnie pełni on funkcję prezesa stowarzyszenia, jest inspiratorem, animatorem oraz koordynatorem działań *GRH 4 PP Leg.* Członkami grupy są ludzie zainteresowani historią Polski, zwłaszcza II wojny światowej, promujący tradycje patriotyczne oraz kultywujący pamięć o Czwartym Pułku Piechoty Legionów. Aktualnie grupa liczy 12 osób dorosłych. Aktywizuje również młodzież działającą w ramach sekcji *Klub Historyczny GRH 4 PP Leg.* Siedzibą stowarzyszenia jest I Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego w Kielcach.

Krzysztof Olechnicki pisze:

Najbardziej ogólny podział grup rekonstrukcji historycznej to podział na rekonstruktorów-hobbystów, ortodoksów nastawionych na cele „autoteliczne” oraz rekonstruktorów komercyjnych (Olechnicki, 2012, s. 168).

Biorąc pod uwagę to kryterium, należy stwierdzić, że SRH 4 PP Leg. to rekonstruktorzy-hobbysci, którzy wśród motywacji wstąpienia do grupy wymieniają: zainteresowanie historią Polski (zwłaszcza wojskowością), militariami (broń, sprzęt łączności), potrzebę czynnego uczestnictwa w inscenizacjach, związaną z promocją wiedzy oraz walorami emocjonalno-przeżyciowymi, budowanie

² Strona internetowa: www.4ppleg.pl (otwarta 31.05.2017); strona na facebooku: <https://www.facebook.com/groups/SRH4ppleg/?fref=ts> (otwarta 31.05.2017); forum: <http://grh4ppl.phorum.pl/> (otwarta 31.05.2017).

wspólnoty ludzi o podobnych wartościach i zainteresowaniach, chęć aktywizacji środowiska lokalnego, a także po prostu kreatywnego spędzenia wolnego czasu. Warto podkreślić, że wśród dwunastu członków grupy jedynie trzech mają wyższe wykształcenie historyczne. Dla większości z nich pragnienie zdobywania i pogłębiania wiedzy nie wiąże się z pracą zawodową, ale stanowi prawdziwą pasję. Spotkania grupy odbywają się cyklicznie mniej więcej raz w miesiącu. Poświęcone są ćwiczeniom musztry, obsłudze broni historycznej, nauce regulaminów wojskowych oraz sprawom organizacyjnym związanym z planowanymi działaniami.

Funkcjonowanie stowarzyszenia uregulowane zostało statutem, który określa jego strukturę organizacyjną, prawa i obowiązki członków oraz cele i sposoby ich realizacji³. Nie ma potrzeby szczegółowego omawiania statutu, natomiast warto przeanalizować go pod kątem wydobycia celów edukacyjnych oraz obywatelskich.

SRH 4 PP Leg. jest organizacją apolityczną, niemającą charakteru paramilitarnego. Stawia sobie za zadanie promocję historii Wojska Polskiego II Rzeczypospolitej poprzez organizację działań o charakterze artystycznym i kulturalnym (przedsięwzięcia wystawiennicze, wydawnicze, publicystyczne, teatralne, filmowe), naukowym, edukacyjnym, popularyzatorskim, gromadzenie i kolekcjonowanie przedmiotów archiwalnych (repliki mundurów, broni, elementy wyposażenia), odtwarzanie postaci historycznych oraz udział w imprezach związanych z upamiętnianiem ważnych wydarzeń historycznych. Członkowie grupy podejmują wysiłki na rzecz sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji Wojska Polskiego, upowszechniania kultury fizycznej i sportu, krzewienia postaw patriotycznych, szacunku dla munduru, opieki nad miejscami pamięci narodowej. Dążą do współpracy z pokrewnymi organizacjami w celu krzewienia postaw patriotycznych, pojednania między narodami, przeciwdziałania rasizmowi, ksenofobii i szowinizmowi.

Od koncepcji programowej do działań praktycznych – realizacja celów statutowych

W ciągu zaledwie dziesięciu lat działalności (2007–2017) członkowie stowarzyszenia potrafili zrealizować bardzo ambitnie zakrojone cele statutowe. Wykazują się bowiem niezwykle aktywnością na terenie województwa świętokrzyskiego oraz całego kraju. Biorą udział w licznych inscenizacjach bitew, marszach pamięci, produkcjach filmowych, prowadzą działalność wystawienniczą, kulturalną, oświatową, popularyzatorską, organizują pokazy i lekcje historyczne. Nie sposób wymienić wszystkich przedsięwzięć grupy, dlatego omówię kilka wybranych kierunków działań stanowiących przykład realizacji celów edukacyjnych i obywatelskich.

Roczny kalendarz prac *GRH 4 PP Leg.* jest obszerny oraz różnorodny. Zawiera wydarzenia cykliczne związane z upamiętnianiem ważnych dat dziejowych

³ Zob. pełną wersję statutu: <https://drive.google.com/file/d/0B8CONnsNp8SqafZkY3JHMUg4TTQ/view> (otwarty 05.06.2017).

(takich jak np. 3 maja, 1 września, 11 listopada), a także aktywności okazjonalne, stanowiące odpowiedź na bieżące potrzeby środowiska lokalnego (np. lekcje, wystawy, dioramy). W ostatnich latach pojawiło się tak wiele propozycji współpracy przy organizowaniu licznych imprez rekonstrukcyjnych, że członkowie grupy stoją przed trudnymi wyborami. W niektórych wydarzeniach biorą udział wszyscy, w innych kilku przedstawicieli grupy. W ramach przygotowań do wielorakich działań przeglądają źródła historyczne, regulaminy, instrukcje wojskowe. Gromadzą niezbędny, często bardzo kosztowny ekwipunek, wykonują repliki oporządzenia i broni, naprawiają sprzęt łączności z czasów II wojny światowej, szyją mundury. O obywatelskiej oraz społecznej wartości działań grupy najlepiej świadczy fakt, iż jest ona coraz częściej zapraszana do organizowania wspólnych działań przez regionalne oraz krajowe instytucje kultury, przedstawicieli lokalnych władz i dyrektorów szkół.

Rekonstruktorzy *GRH 4 PP Leg.* biorą udział w inscenizacjach bitew oręża polskiego, kładąc szczególny nacisk na to, by odgrywany przez nich scenariusz był zgodny z przebiegiem wydarzeń historycznych, topografią ich miejsca oraz realiami kultury materialnej epoki (dbają nawet o takie drobiazgi, jak odpowiednio dobrany zegarek na rękę czy oprawka okularów). Przekaz wizualny często uzupełniają popularnonaukowym komentarzem narratora. Odtwarzają walki związane z kampanią wrześniową (m.in. Ryczywół, Tomaszów Lubelski, „Bój o Kielce 1939” – obchody rocznicowe walk toczonych na terenie Kielc, Ołtarzew, Strońsko-Beleń – miejsca walk 4 Pułku Piechoty Legionów), bitwy partyzanckie (Bliżyn – rekonstrukcja walk oddziału majora Hubala), walki z czasów wojny polsko-bolszewickiej (Borkowo nad Wkrą, Sarnowa Góra). We współpracy z Ośrodkiem Myśli Patriotycznej i Obywatelskiej w grudniu odgrywają wydarzenia z czasów wybuchu stanu wojennego – manifestacje patriotyczne oraz pacyfikujące je oddziały ZOMO. Na tę inscenizację zapraszani są uczniowie szkół ponadpodstawowych, którzy nie tylko oglądają, ale też czynnie uczestniczą w odtwarzanych scenach. Aktualnie, gdy rekonstruktorzy zgromadzili repliki umundurowania i uzbrojenia z powstania styczniowego, biorą udział w inscenizacjach walk powstańczych toczonych na terenie województwa świętokrzyskiego (m.in. pod Małogoszczem, Bobrzą, Grochowiskami). Rokrocznie w rocznicę wybuchu powstania uczestniczą w Marszu Pamięci Powstańców Styczniowych oraz Mszy Świętej i uroczystościach w Klasztorze na Karczówce (oddają salwę honorową przy mogile powstańców). Odtwarzają walki polskich sił zbrojnych na Zachodzie (np. w 2012 r. na zamku w Ogrodzieńcu odbyła się rekonstrukcja bitwy pod Monte Cassino; w 2016 r. w ramach Łabiszyńskich Spotkań z Historią odgrywano walki Korpusu generała Władysława Andersa pod Bolonią).

Udział grupy w wydarzeniach cyklicznych wiąże się z pełnieniem wart honorowych, wystawianiem pocztów sztandarowych, pocztów flagowych (rokrocznie 2 maja w ramach Święta Flagi w Kielcach wystawiany jest poczet z flagą narodową), pogadankami historycznymi oraz organizowaniem dioram. Od kilku lat

członkowie stowarzyszenia uczestniczą w obchodach Święta Konstytucji 3 Maja, Święta Wojska Polskiego (15 sierpnia) i Święta Niepodległości (11 listopada), wystawiając warty honorowe i pododdział historyczny. Angażują się w uroczystości na terenie całego kraju (np. biorą udział w Kieleckim Marszu Katyńskim oraz w Katyńskim Marszu Cieni w Warszawie).

Aktywność stowarzyszenia stanowi modelowy przykład realizacji idei integracji międzypokoleniowej zarówno w odniesieniu do seniorów, jak i dzieci oraz młodzieży. Członkowie grupy nawiązali kontakt z kombatanami z czasów II wojny światowej. Zorganizowali dla mieszkańców Kielc dwa spotkania edukacyjno-historyczne z majorem Wojska Polskiego, kawalerem Orderu Virtuti Militari Ignacym Skowronem – ostatnim Westerplatteczykiem (zmarł w 2012 r.). W roku 2016 na uroczystym pogrzebie państwowym majora Armii Krajowej Zygmunta Szendzielarza (pseud. Łupaszko) wystawili wspólnie z grupami pododdział historyczny w mundurach II Rzeczypospolitej. (Major Zygmunt Szendzielarz został zamordowany w roku 1951. Jego uroczysty pogrzeb, z honorami wojskowymi, na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie odbył się w roku 2016). Uczestniczą w lekcjach historycznych, piknikach patriotycznych oraz festynach w szkołach podstawowych, gimnazjach i liceach z terenu województwa świętokrzyskiego. Udział w tych formach aktywności często wymaga od rekonstruktorów wzięcia urlopu w pracy, co zasługuje na zauważenie i docenienie. Młode pokolenie ma dzięki temu niepowtarzalną okazję do kontaktu z fascynatami żywej historii, reprezentującymi wartości patriotyczne i obywatelskie.

SRH 4 PP Leg. ściśle współpracuje z licznymi instytucjami kultury. W ramach Nocy Muzeów grupa organizowała pokazy broni, umundurowania i sprzętu łączności na terenie kieleckich muzeów oraz w Delegaturze Instytutu Pamięi Narodowej w Kielcach. Prezentowała dioramy na dziedzińcu Ośrodka Myśli Patriotycznej i Obywatelskiej w Kielcach. Brała udział w imprezach plenerowych w Muzeum Wsi Kieleckiej w Tokarni.

Ważnym cyklicznym wydarzeniem dla grupy jest „Laur Centralnego Okręgu Przemysłowego” związany z konkursem oraz wystawą edukacyjną przybliżającą dokonania polskiej myśli technicznej i spuściznę Centralnego Okręgu Przemysłowego. W konkursie nagradzane są osoby, które odtwarzają repliki uzbrojenia i wyposażenia produkowanego w Centralnym Okręgu Przemysłowym w okresie międzywojennym. Grupa prowadzi też dynamiczne pokazy musztry, wyszkolenia oraz obsługi broni. Realizując cele związane z ochroną dóbr kultury, rekonstruktorzy rokrocznie 1–2 listopada uczestniczą w zbiórce funduszy na rzecz ratowania kieleckich cmentarzy. Pełnią też warty przy mogiłach żołnierzy Wojska Polskiego poległych w 1939 roku.

Członkowie *GRH 4 PP Leg.* nawiązali kontakty z grupami rekonstrukcji historycznej działającymi na terenie całej Polski. Są wśród nich: m.in.: *Kielecki Ochotniczy Szwadron Kawalerii im. 13 Pułku Ułanów Wileńskich*, *Grupa Bojowa Kielce*, *Stowarzyszenie Historyczne Cytadela z Warszawy*, *GRH Żuawi Śmierci z Buska*,

Stowarzyszenie Historyczne Strzelcy Kaniowscy z Łodzi. Grupy tego typu nie są liczne i żadna z nich samodzielnie nie byłaby w stanie zorganizować większych pokazów. Jedynie wspólne działania owocują pożądanymi efektami. W bardzo widowiskowych rekonstrukcjach wielkich bitew z czasów II wojny światowej jest zaangażowanych nawet 200–250 osób. Współpraca owocuje wymianą doświadczeń również w trakcie cyklicznie organizowanych manewrów oraz zlotów rekonstruktorów różnych epok i formacji, odbywających się m.in. w Gostyniu, Kutnie, Łabiszynie.

Kilku przedstawicieli grupy może się poszczycić publikacjami naukowymi i popularnonaukowymi o tematyce historycznej oraz militarnej. Przykładowo Zbigniew Kowalski napisał artykuł pt. *Inscenizacja obrony Kielc na linii Kadzielni we wrześniu 1939 r.* (Kowalski 2013), Adam Rządowski – *Kielce w pierwszych dniach II wojny światowej. Walki pod Dąbrową* (Rządowski 2013). Piotr Krzysztofik napisał dwie książki z serii *Wielki leksykon uzbrojenia. Wrzesień 1939*. Pierwsza zawiera szczegółowy opis telefonii i telegrafii polowej z czasów II Rzeczypospolitej, druga prezentuje pomocnicze środki łączności (Krzysztofik 2015a, Krzysztofik 2015b). Adam Rządowski jest autorem dwóch monografii z serii *Wielka Księga Piechoty Polskiej. 1918–1939*. Przedstawił w nich historię Drugiej Dywizji Piechoty Legionów i Trzeciej Dywizji Piechoty Legionów (Rządowski 2016a, 2016b). Publikacje te świadczą o wysokim poziomie merytorycznym autorów prezentujących fachową wiedzę z zakresu polskiej wojskowości.

Kolejnym sposobem realizacji celów edukacyjnych jest udział w produkcji filmów historycznych. Coraz częściej członkowie grupy są proszeni przez reżyserów o statystowanie na planach filmowych, ponieważ posiadają stroje z epoki, odpowiednie umundurowanie i sprzęt oraz są dobrze wyszkoleni w musztrze. Mogą też poszczycić się większymi rolami w filmach dokumentalnych. Ostatnio grupa współpracowała przy realizacji filmu Konrada Łęckiego pt. *Wykłęty*. Wzięła udział w produkcji trzech filmów reżyserowanych przez Sławomira Mazura. Pierwszy z nich pt. *Fotografista Feliks Konderko* (2015) dokumentuje losy fotografa partyzanckiego oddziału Ponurego działającego na terenie Gór Świętokrzyskich, drugi pt. *Ostatni żołnierze Ponurego* (2015) pokazuje losy ostatnich żyjących partyzantów świętokrzyskich, trzeci – osobę ks. biskupa Czesława Kaczmarska (film w trakcie produkcji).

Wyzwania, plany i problemy grupy

Kalendarz wydarzeń oraz imprez *GRH 4 PP Leg.* jest tak napięty, że utrzymanie aktualnego stanu aktywności grupy jawi się jako jedno z najważniejszych zadań na kolejne lata pracy. Rekonstruktorzy nie ustają jednak w poszukiwaniu nowych obszarów oraz form działalności. Plany mają ambitne, obciążające do żmudnych kwerend naukowych oraz prac w terenie. Aktualnie gromadzą wyposażenie służące do odtwarzania kolejnych okresów historycznych (Legiony Polskie z czasów II Rzeczypospolitej). Uzupełniają sprzęt militarny – niedawno zakupili

replikę lufy armaty z XIX w., która będzie wykorzystywana w trakcie inscenizacji walk powstańczych. Chcieliby skatalogować i opisać miejsca pochówku żołnierzy września 1939. Marzą o napisaniu przewodnika po grobach żołnierskich, zwłaszcza po mogiłach westerplatteczków (1/3 załogi Westerplatte wystawiona była przez kielecki 4 Pułk Piechoty Legionów). Kolejny projekt dotyczy wykonania tablic informacyjnych i modeli terenowych opowiadających o wydarzeniach historycznych związanych z obroną Kielc we wrześniu 1939 r.

O aktualnych problemach grup rekonstrukcji historycznej Magdalena Stulgis pisze:

Głównymi barierami w rozwoju grup odtwórczych i rekonstrukcyjnych są przede wszystkim: brak funduszy, mogących zapewnić im nieskrepowaną działalność oraz powiększanie i udoskonalanie swoich zbiorów; brak odpowiedniego lokum, w którym mogliby się spotykać czy też składować całe wyposażenie (...); brak statusu zawodu rekonstruktora; brak czasu (Stulgis, 2016 s. 267–268).

Trudności, z jakimi boryka się *GRH 4 PP Leg.*, wiążą się przede wszystkim z brakiem miejsca na składowanie zbiorów oraz barierami finansowymi. Sprzęt wykorzystywany w trakcie inscenizacji oraz pokazów zużywa się, ulegając zniszczeniu, dlatego jest nieustannie konserwowany, naprawiany oraz uzupełniany. Zakup replik broni, umundurowania, organizowanie imprez, wystaw itp. wymaga sporych nakładów pieniężnych, co wymusza konieczność pozyskiwania sponsorów. Jest to zadanie w aktualnych warunkach trudne. Członkowie grupy stają więc przed dylematem, czy brać udział w imprezie, której organizator zwraca koszty dojazdu oraz wyżywienia, czy w takiej, którą muszą opłacać sami. Komercjalizacja działań grup tego typu, przejawiająca się chociażby w pobieraniu opłat za inscenizacje historyczne itp., ma swoje dobre, ale też złe strony. Rekonstruktorzy nie muszą troszczyć się o finanse, ale tym samym hobby przeradza się w pracę zarobkową.

Drugim problemem *GRH 4 PP Leg.*, wynikającym z troski o profesjonalizację działań, jest zdobywanie wiedzy historycznej tak specjalistycznej i drobiazgowej, niszowej (np. szczegóły umundurowania), której nie mają nawet zawodowi historycy. Dotarcie do niej wymaga żmudnych kwerend źródłowych oraz sporej ilości czasu. Członkowie grupy wertygują portale internetowe, strony aukcyjne, wymieniają doświadczenia z kolekcjonerami w trakcie giełd militariów. Są stałymi czytelnikami bibliotek wojskowych (zwłaszcza Centralnej Biblioteki Wojskowej w Warszawie). Pozyskali również materiały z Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie. Sami tworzą dokumentację sprzętu wojskowego oraz broni, uzupełniając braki opracowań naukowych. Dzięki temu można zaobserwować zjawisko szczególne – zarówno rekonstruktorzy uczą się od zawodowych historyków, ale także historycy chętnie korzystają z wiedzy rekonstruktorów. W Europie Zachodniej środowiska akademickie od lat owocnie współpracują z grupami rekonstrukcyjnymi. Michał Chlipała pisze:

Obie strony szanują wzajemnie swoją wiedzę, bowiem ktoś może lepiej wiedzieć o możliwościach np. użycia miecza niż osoba, która go wykula, bądź taka, która od wielu lat go używa. I odwrotnie, rekonstruktorzy chętnie wysłuchają osobę, która ma do przekazania rzetelną, opartą na źródłach historycznych wiedzę (Chlipała, 2011, s. 54).

Warto więc ten model współdziałania przetransponować na nasz grunt.

Zakończenie – znaczenie GRH 4 PP Leg. w perspektywie edukacji historycznej i obywatelskiej

Wielorakie formy działań GRH 4 PP Leg. mają niekwestionowane walory poznawczo-edukacyjne i społeczno-obywatelskie związane z krzewieniem patriotyzmu oraz pamięci historycznej wydarzeń, sposobów walk, procesów technologicznych, ludzi, kultury materialnej (ubioły, sprzęt militarny, ekwipunek itp.). Idea edukacji ustawicznej urzeczywistnia się tu na dwóch płaszczyznach – po pierwsze rekonstruktorzy sami nieustannie pogłębiają własną wiedzę, o której wysokim poziomie świadczą ich publikacje naukowe, po drugie – propagują tę wiedzę w środowisku lokalnym (wśród dzieci, młodzieży, dorosłych). Zjawisko to, charakterystyczne również dla podobnych im grup, Magdalena Stulgis podsumowuje słowami: *Efekty edukacyjne są najwidoczniejszym rezultatem działalności rekonstrukcyjnej, ponieważ dotyczą zarówno odbiorców, jak i samych odtwórców (Stulgis, 2016, s. 271).*

Forma, w jakiej dokonuje się transfer wiedzy, jest wyjątkowo atrakcyjna, o czym świadczy rosnąca na terenie całego kraju popularność działań takich jak pokazy i inscenizacje historyczne, a także liczne oferty współpracy składane grupie przez instytucje kultury oraz władze lokalne. Tomasz Szlendak, badacz zjawiska rekonstrukcji, słusznie zauważa: *uczniowie (...) przyswajają wiedzę historyczną skuteczniej, kiedy mogą przymierzyć zbroję, ulepić garniec, ciąć powietrze mieczem albo postrzelać z jednostrzałowego karabinu (Szlendak, 2012, s. 44).* Odtwarzanie „żywej historii” przez inscenizacje, pokazy, dioramy, które łączą efekty wizualne z akustycznymi, stanowi doskonały przykład nauki przez zabawę oraz przeżycie emocjonalne. Jednak odtwórstwo historyczne to nie tylko zabawa, bo jak pisze Igor Górewicz: *chodzi o to, by w tych dawnych, a ożywionych dziejach, ujrzeć element tożsamości regionalnej i lokalnej (Górewicz, 2013, s. 101).* O profesjonalizmie członków grupy świadczy fakt zwracania szczególnej uwagi na to, by element widowiskowy był w równowadze z edukacyjnym. Dlatego starannie przygotowują się od strony merytorycznej do poszczególnych aktywności.

Rekonstruktorzy realizują ideał edukacji obywatelskiej przez promocję regionu oraz związanych z nim wydarzeń i postaci historycznych. Przywracają zbiorową pamięć i budują lokalną tożsamość, wykazując szacunek wobec „małej ojczyzny”. Stymulują aktywność intelektualną oraz społeczną dzieci, młodzieży i dorosłych, pracując na rzecz integracji międzypokoleniowej oraz tworzenia społeczeństwa obywatelskiego. Nieustannie poszerzają i uatrakcyjniają formy

uczestnictwa wszystkich grup wiekowych w kulturze. Przekazują młodym ludziom wartości takie jak: patriotyzm, tradycja, polityka pamięci, dyscyplina, praca zespołowa, odpowiedzialność. Budują wspólnotę lokalną zanurzoną w polskiej historii i dziedzictwie narodowym.

O grupach zajmujących się odtwórstwem historycznym Magdalena Stulgis pisze: *odtwórcy mogą spełniać istotne zadania w sferze współtworzenia polityki historycznej, promocji obronności kraju czy upowszechniania świadomości narodowej* (Stulgis, 2016, s. 269). Ze względu na niekwestionowane, wielorakie korzyści społeczne płynące z działalności GRH 4 PP Leg. oraz innych, podobnych im grup, samorządy lokalne i władze państwowe powinny otoczyć je wsparciem (finansowym, logistycznym, prawnym, promocyjnym itp.).

Bibliografia

1. Bąk M. (2013), *Rekonstrukcja historyczna: bawimy się na poważnie*, „Wiadomości Historyczne: czasopismo dla nauczycieli” nr 1, s. 4–9.
2. Chlipała M. (2011), *Wargaming i rekonstrukcja historyczna w polskich realiach*, „Zabawy i zabawki” nr 1/4, s. 43–62.
3. Chyła D., Urbanowska-Chyła M. (2013), *Wspólna droga – uniwersytet i rekonstrukcja historyczna. Szanse i zagrożenia. Zarys problematyki*, [w:] Kosecki A. (red.), *Młodość historii. Rekonstrukcja historyczna na Kujawach i Pomorzu jako pasja i przedmiot badań naukowych*, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Toruń, s. 109–120.
4. Daszyńska J. (2013), *Rekonstrukcja historyczna: kilka refleksji nad nowym zjawiskiem kulturowym w Polsce*, „Wiadomości Historyczne: czasopismo dla nauczycieli” nr 6, s. 11–14.
5. Górewicz I. (2013), *Mieczem pisane. Odtwórcologia*, Triglav, Szczecin.
6. Karwacki A. (2012), *Rycerstwo między komercją a reintegracją. Analiza wielowymiarowych efektów funkcjonowania grup odtworzeniowych*, [w:] Szlendak T., Nowiński J., Olechnicki K., Karwacki A., Brusztka W. (red.), *Dziedzictwo w akcji. Rekonstrukcja historyczna jako sposób uczestnictwa w kulturze*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa, s. 111–140.
7. Kosecki A. (2013), *Odtwórstwo historyczne jako innowacyjna metoda przekazywania wiedzy historycznej na podstawie badań przeprowadzonych wśród nauczycieli historii bydgoskich gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych*, [w:] Kosecki A. (red.) *Młodość historii. Rekonstrukcja historyczna na Kujawach i Pomorzu jako pasja i przedmiot badań naukowych*, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Toruń, s. 121–136.
8. Kowalski Z. (2012), *Inscenizacja obrony Kielc na linii Kadzielni we wrześniu 1939 r.* „Świętokrzyskie. Środowisko. Dziedzictwo kulturowe. Edukacja regionalna” nr 9 (13), s. 53–55.
9. Krzysztofik P. (2015a), *Wielki leksykon uzbrojenia. Wrzesień 1939. Tom 54. Telefonია i telegrafia polowa*, Edipresse Polska, Warszawa.
10. Krzysztofik P. (2015b), *Wielki leksykon uzbrojenia. Wrzesień 1939. Tom 65. Pomocnicze środki łączności*, Edipresse Polska, Warszawa.

11. Nowiński J. (2012), *Instytucjonalizacja zabawy. O kulturotwórczym i kooperacyjnym potencjale ruchu rekonstrukcyjnego*, [w:] Szlendak T., Nowiński J., Olechnicki K., Karwacki A., Brusztka W. (red.), *Dziedzictwo w akcji. Rekonstrukcja historyczna jako sposób uczestnictwa w kulturze*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa, s. 73–108.
12. Olechnicki K. (2012), *Muszkietierowie na transporterze. Rekonstrukcje historyczne w pogoni za wiernością i spektaklem*, [w:] Szlendak T., Nowiński J., Olechnicki K., Karwacki A., Brusztka W. (red.), *Dziedzictwo w akcji. Rekonstrukcja historyczna jako sposób uczestnictwa w kulturze*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa, s. 161–205.
13. Peisert A. (2015), *Rekonstrukcje historyczne jako manifestacja tęsknoty za bohaterstwem i barbarzyństwem. Wspólnoty deformalizacji obyczajów*, [w:] Adamski A., Krzywdziński P., Majchrowski M., Olejniczak P., Peisert P., *Socjologia światów wyobrażonych. Fantastyka, gra, rekonstrukcja jako obszary transgresji*, Orbis Exterior, Pszczółki 2015, s. 209–241.
14. Rzadkowski A. (2012), *Kielce w pierwszych dniach II wojny światowej. Walki pod Dąbrową „Świętokrzyskie. Środowisko. Dziedzictwo kulturowe. Edukacja regionalna”* nr 9 (13), s. 50–52.
15. Rzadkowski A. (2016a), *Wielka Księga Piechoty Polskiej. 1918–1939. Tom 2: Druga Dywizja Piechoty Legionów. 2,3,4 Pułk Piechoty*, Edipresse Polska oraz Hobby Media, Warszawa.
16. Rzadkowski A. (2016b), *Wielka Księga Piechoty Polskiej. 1918–1939. Tom 3: Trzecia Dywizja Piechoty Legionów*, Edipresse Polska oraz Hobby Media, Warszawa 2016.
17. Stulgis M. (2016), *Rekonstrukcja historyczna*, [w:] Kruszyński M., Łukasiewicz S., Mazur M., Poleszak S., Witek P. (red.), *Klio na wolności. Historiografia dziejów najnowszych po 1989 roku*, IPN, Lublin, s. 259–273.
18. Szlendak T. (2012), *Wehrmacht nie macha. Rekonstrukcyjna codzienność jako sposób zanurzenia w kulturze*, [w:] Szlendak T., Nowiński J., Olechnicki K., Karwacki A., Brusztka W. (red.), *Dziedzictwo w akcji. Rekonstrukcja historyczna jako sposób uczestnictwa w kulturze*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa, s. 10–22.
19. https://pl.wikipedia.org/wiki/Rekonstrukcja_historyczna, (otwarty 05.06.2017).
20. www.4ppleg.pl, (otwarty 05.06.2017).
21. <https://www.facebook.com/groups/SRH4ppleg/?fref=ts>, (otwarty 05.06.2017).
22. <http://grh4ppl.phorum.pl/>, (otwarty 05.06.2017).
23. <https://drive.google.com/file/d/0B8CONnsNp8SqaFZkY3JHMUg4TTQ/view>, (otwarty 05.06.2017).

The phenomenon of historical and civic education based on the example of the activity of Historical Reconstruct Association of the Fourth Legion Infantry Regiment in Kielce

Key words: historical reconstruction, historical education, civic education.

Abstract: I present the phenomenon of the 10-year activity of the Historical Reconstruct Association of the Fourth Legion Infantry Regiment in Kielce. I discuss the genesis of the group, its composition and its statutory goals in the field of historical and civic education. Then I present selected examples how these goals are accomplished – performing battles of Polish armies from the Second World War and the January Uprising, recreating events from Martial Law in Poland, standing on honour

guards, giving lessons and historical presentations, making dioramas, printing scientific publications of the group members, participation in making films, taking care for integration between the generations, cooperation with cultural institutions and with other groups of historical reconstruction, with the authorities and school directors.

I'm writing about the plans and current issues of the group (financial issues; collection, purchase and maintenance of the equipment; acquiring specialized historical knowledge). Due to the unquestionable cognitive-educational and socio-civic values, associated with patriotism and historical memory of events, ways of fighting, technological processes, people and material culture, I suggest the support of historical reconstruction groups by local governments and state authorities.

Dane do korespondencji:

Dr hab. Małgorzata Krzysztofik, prof. UJK

Zakład Badań Kulturowych

Instytut Filologii Polskiej

Uniwersytet Jana Kochanowskiego

e-mail: mkrzysztofik@op.pl